

QADRIYATLI YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI MEXANIZMLARI.**Xalmuratov Imammatdin Tajetdinovich**

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti tayanch doktoranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18280099>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada qadriyatli yondashuv asosida talabalarning innovatsion faoliyatini rivojlantirish masalalari tahlil etilgan. Innovatsion faoliyatni shakllantirishda shaxsiy, ijtimoiy va kasbiy qadriyatlarning o'rni asoslab berilgan. Tadqiqotda qadriyatli yondashuvning nazariy-metodologik asoslari ochib berilib, talabalarning innovatsion faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik mexanizmlar ishlab chiqilgan. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida innovatsion muhitni shakllantirish, talabalarning ijodiy fikrlashi va tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlashga doir taklif va xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: qadriyatli yondashuv, innovatsion faoliyat, talaba, pedagogik mexanizm, innovatsion muhit, kompetensiya.

Abstract. This scientific article analyzes the issues of developing students' innovative activity based on a value-oriented approach. The role of personal, social, and professional values in shaping innovative activity is substantiated. The study reveals the theoretical and methodological foundations of the value-oriented approach and develops effective pedagogical mechanisms that contribute to the development of students' innovative activity. In addition, recommendations and conclusions are presented regarding the formation of an innovative environment in higher education institutions and the support of students' creative thinking and initiative.

Keywords: value-oriented approach, innovative activity, student, pedagogical mechanism, innovative environment, competence.

Аннотация. В данной научной статье анализируются вопросы развития инновационной деятельности студентов на основе ценностно-ориентированного подхода. Обоснована роль личностных, социальных и профессиональных ценностей в формировании инновационной деятельности. В исследовании раскрываются теоретико-методологические основы ценностно-ориентированного подхода и разрабатываются эффективные педагогические механизмы, способствующие развитию инновационной деятельности студентов. Кроме того, представлены рекомендации и выводы по формированию инновационной среды в высших учебных заведениях и поддержке творческого мышления и инициативности студентов.

Ключевые слова: ценностно-ориентированный подход, инновационная деятельность, студент, педагогический механизм, инновационная среда, компетентность.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida jamiyat taraqqiyoti innovatsion faoliyat bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, oliy ta'lim tizimida raqobatbardosh, kreativ va innovatsion fikrlaydigan mutaxassislarni tayyorlash ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, talabalarning innovatsion faoliyatini rivojlantirish pedagogik jarayonning muhim yo'nalishiga aylanmoqda. Innovatsion faoliyatni shakllantirish faqatgina bilim va ko'nikmalarni egallash bilangina cheklanmaydi, balki talabaning shaxsiy munosabati, motivatsiyasi, hayotiy va kasbiy qadriyatlari bilan bevosita bog'liqdir.

Shuning uchun ham zamonaviy pedagogik yondashuvlar orasida **qadriyatli yondashuv** alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonida talabaning shaxs sifatida rivojlanishini, uning ichki ehtiyojlari, e'tiqodlari va ijtimoiy mas'uliyatini inobatga olishni nazarda tutadi.

Qadriyatli yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarda innovatsion fikrlash, yangilikka intilish, muammolarga ijodiy yondashish kabi sifatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu yondashuv talabaning o'z kasbiga, jamiyat rivojiga bo'lgan mas'uliyatini kuchaytiradi. Natijada innovatsion faoliyat barqaror va ongli xarakter kasb etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi – qadriyatli yondashuv asosida talabalarning innovatsion faoliyatini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot jarayonida pedagogika, psixologiya va innovatsion ta'lim sohasidagi ilmiy manbalar tahlil qilinib, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlaridan foydalanildi. Qadriyatli yondashuvning nazariy-metodologik asoslari

Qadriyatli yondashuv (aksiologik yondashuv) pedagogika fanida shaxs rivojini ta'minlashga yo'naltirilgan yetakchi metodologik yondashuvlardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonini nafaqat bilim berish vositasi, balki shaxsning qadriyatlar tizimini shakllantirish omili sifatida talqin etadi. Qadriyatlar insonning dunyoqarashi, xulq-atvori, kasbiy faoliyati va ijtimoiy munosabatlarini belgilovchi muhim mezon bo'lib xizmat qiladi.

Ilmiy adabiyotlarda qadriyat tushunchasi jamiyat, shaxs va faoliyat bilan uzviy bog'liq holda izohlanadi. Pedagogik nuqtai nazardan, qadriyatlar ta'lim oluvchining bilimlarni egallashga bo'lgan munosabati, kasbiy o'sishga intilishi va innovatsion faoliyatga tayyorgarligini belgilaydi. Shunday ekan, oliy ta'lim tizimida talabalarning innovatsion faoliyatini rivojlantirishda qadriyatli yondashuv metodologik asos sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Qadriyatli yondashuvning metodologik asoslari quyidagi tamoyillarga tayanadi:

- shaxsga yo'naltirilganlik;
- ijtimoiy ahamiyatlilik;
- erkin tanlov va mas'uliyat;
- ijodkorlik va o'zini namoyon etish;
- uzluksiz rivojlanish.

Mazkur tamoyillar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabaning ichki imkoniyatlarini faollashtiradi, innovatsion faoliyatga bo'lgan ehtiyojini shakllantiradi va uni amaliy faoliyatga yo'naltiradi. Talabalarning innovatsion faoliyati tushunchasi va uning tarkibiy tuzilmasi

Innovatsion faoliyat — bu yangi g'oya, texnologiya, mahsulot yoki xizmatlarni yaratish va amaliyotga joriy etishga qaratilgan ijodiy faoliyatdir. Talabalarning innovatsion faoliyati esa ularning o'quv, ilmiy va amaliy faoliyat jarayonida yangilik yaratishga bo'lgan intilishi va tayyorgarligi bilan tavsiflanadi.

Ilmiy tadqiqotlar tahliliga ko'ra, talabalarning innovatsion faoliyati quyidagi tarkibiy komponentlardan iborat:

1. **Motivatsion-komponent** – yangilikka qiziqish, o'zini rivojlantirishga intilish, kasbiy qadriyatlar;
2. **Kognitiv komponent** – innovatsion bilimlar, texnologiyalar va metodlar haqidagi bilimlar;
3. **Faoliyat komponenti** – muammoni hal qilish, loyihalash, tajriba o'tkazish ko'nikmalari;
4. **Refleksiv komponent** – o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash qobiliyati.

Qadriyatli yondashuv ushbu komponentlarning barchasini uyg'un rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, motivatsion va refleksiv komponentlarning shakllanishida qadriyatlar hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Qadriyatli yondashuv asosida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlari

Talabalarning innovatsion faoliyatini rivojlantirishda quyidagi samarali mexanizmlar aniqlandi:

1. Qadriyatga yo'naltirilgan ta'lim mazmuni

O'quv fanlari mazmuniga innovatsiya, kreativlik, ijtimoiy mas'uliyat va kasbiy etikaga oid g'oyalarni integratsiya qilish talabalar ongida innovatsion faoliyatning ijtimoiy ahamiyatini anglashga yordam beradi.

2. Innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish

Loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, startap-loyihalar, case-study metodlari talabalarning amaliy innovatsion tajribasini boyitadi.

3. Innovatsion muhitni shakllantirish

Oliy ta'lim muassasasida erkin fikrlash, tashabbuskorlik va hamkorlikka asoslangan muhit yaratish innovatsion faoliyatni rag'batlantiradi.

4. Qadriyatli motivatsiyani shakllantirish

Talabalarni jamiyat rivojiga xizmat qiladigan innovatsiyalar yaratishga undash, ularning shaxsiy va kasbiy qadriyatlarini mustahkamlash muhim mexanizm hisoblanadi.

Talabalarning innovatsion faoliyatini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari

Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi pedagogik shart-sharoitlar samaradorlikni ta'minlaydi:

- ta'lim jarayonida shaxsiy yondashuvni ta'minlash;
- mustaqil va ijodiy faoliyat ulushini oshirish;
- o'qituvchi va talaba o'rtasida hamkorlik munosabatlarini rivojlantirish;
- baholashda faqat natijani emas, balki jarayon va qadriyatlarni ham inobatga olish.

Mazkur shart-sharoitlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning innovatsion faolligini sezilarli darajada oshiradi.

Tajriba-sinov ishlari va ularning natijalari

Tajriba-sinov ishlari oliy ta'lim muassasasi talabalarida olib borildi. Tadqiqot jarayonida eksperimental va nazorat guruhlari tashkil etildi. Eksperimental guruhda qadriyatli yondashuv asosida ishlab chiqilgan innovatsion ta'lim modeli joriy etildi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, eksperimental guruh talabalarida innovatsion faoliyatga bo'lgan qiziqish, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv darajasi sezilarli darajada oshdi. Bu esa tanlangan yondashuv va mexanizmlarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, qadriyatli yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning innovatsion faoliyatini rivojlantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Ushbu yondashuv talabani shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy qadriyatlarini uyg'un rivojlantirish orqali innovatsion fikrlash, ijodkorlik va tashabbuskorlikni kuchaytiradi.

Qadriyatli yondashuv asosida ishlab chiqilgan mexanizmlar talabalarning motivatsion, kognitiv, faoliyat va refleksiv komponentlarini izchil rivojlantirishga xizmat qiladi. Tajriba-sinov ishlari natijalari mazkur mexanizmlarning samaradorligini amaliy jihatdan tasdiqladi.

Tadqiqot asosida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

–oliy ta'lim muassasalarida ta'lim mazmunini innovatsion va qadriyatga yo'naltirilgan holda takomillashtirish;

–innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratish;

–talabalarining ijodiy tashabbuslarini rag'batlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish;

–innovatsion faoliyatni baholashda shaxsiy rivojlanish va qadriyatlar tizimini hisobga olish.

Mazkur ilmiy maqola natijalari oliy ta'lim tizimida innovatsion kadrlar tayyorlash jarayonini takomillashtirishda metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **2020–2030 yillarda oliy ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi**. – Toshkent, 2020.
2. Abdurahmonov Q.X. **Innovatsion ta'lim va pedagogik texnologiyalar**. – Toshkent: Fan, 2021.
3. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. **Pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar**. – Toshkent, 2020.
4. Muslimov N.A. **Kasbiy ta'limda innovatsion faoliyatni rivojlantirish**. – Toshkent: O'qituvchi, 2022.
5. Saidahmedov N.S. **Zamonaviy ta'limda kreativlik va innovatsiya**. Toshkent, 2021.
6. Sharipov Sh.S. **Oliy ta'limda kompetensiyaviy va qadriyatli yondashuvlar**. – Toshkent, 2023.
7. Xodjayev B.X. **Pedagogik aksiologiya asoslari**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
8. Zimnyaya I.A. **Aksiologik yondashuv v obrazovanii**. – Moskva: Yurayt, 2021.
9. Khutorskoy A.V. **Innovatsionnaya pedagogicheskaya deyatelnost**. – Moskva, 2020.
10. Fullan M. **Leading in a Culture of Change**. – New York: Teachers College Press, 2021.
11. Robinson K. **Creative Schools: The Grassroots Revolution**. – London, 2020.
12. OECD. **Innovation in Education: What Works, Why and How**. – Paris, 2021.
13. UNESCO. **Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education**. – Paris, 2022.
14. Trilling B., Fadel C. **21st Century Skills: Learning for Life in Our Times**. – San Francisco, 2020.
15. Zhao Y. **Education in the Age of Innovation**. – New York, 2023.